

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

у цивілізованих демократичних державах невід'ємним фактором правової системи й основним недержавним інститутом захисту особистості, її прав і свобод є адвокатура. українська адвокатура вже багато років знаходиться в стані невирішеності, як на законодавчому, так і на виконавчому рівні, проблем, пов'язаних з адвокатською діяльністю, що негативно впливає на виконання адвокатурою її конституційних завдань. Нарешті 5 липня 2012 року верховна рада України прийняла Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI.

При підготовці Закону були враховані сучасні європейські стандарти організації й діяльності адвокатури, висновки й пропозиції експертів ради Європи, Європейської комісії «За демократію через право» (венеціанська комісія), пропозиції провідних вітчизняних членів, міністерства юстиції України, суддів, адвокатів.

одним з міжнародних зобов'язань, Україні необхідно було створити професійну асоціацію адвокатів, що відображене безпосередньо в пункті 11 висновку № 190 (1995) Парламентської асамблеї ради Європи щодо вступу України в раду Європи від 26 вересня 1995 року. На виконання цього зобов'язання Законом й передбачене створення Національної асоціації адвокатів України, що покликана «об'єднати всіх адвокатів України в єдину організацію». За станом на початок 2012 року, за даними реєстру, адвокатів в Україні – близько 32 тисяч чоловік.

втім, на думку багатьох експертів, це положення закону викликає сумніви. обов'язкове членство всіх адвокатів у Національній асоціації адвокатів України, на погляд не тільки експертів але й багатьох адвокатів, суперечить приписанням статті 36 конституції України про те, що ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян або обмежений у правах у тому числі й приналежності або неприналежності до політичних партій або громадських організацій. але в цій статті мова йде про

членство в політичних партіях і громадських організаціях громадян. адвокатська ж асоціація є професійною корпорацією з делегованими державою публічними функціями, діяльність якої не підпадає під дію згаданої статті.

Підтвердженням цьому є багато рішень Європейського суду по правах людини, який неодноразово визнавав, що деякі асоціації у зв'язку з їхньою публічною природою (наприклад, об'єднання адвокатів, нотаріусів) не включаються у визначення «асоціації» в частині I статті 11 Європейської конвенції по правах людини, зміст якої аналогічний змісту статті 36 нашої конституції. Європейський суд визначав такі організації як утворення публічного права, призначені для регулювання певної професії, тому як такі вони не відносяться до сфери дії статті 11 конвенції, що забороняє обов'язкове членство.

Показово також, що ще в 1998 році конституційний суд російської Федерації також ухвалив, що обов'язкове членство в нотаріальній палаті не суперечить статтям 19 і 30 конституції РФ, що забороняє обов'язкове членство в громадських організаціях. мотивом рішення послужило посилення на виконання нотаріальними палатами важливих публічних функцій. Пізніше, розглядаючи скаргу російських позивачів по згаданій справі, Європейський суд по правах людини підтвердив правильність рішення конституційного суду РФ.

уперше в Законі чітко визначені організаційні форми адвокатського самоврядування: його вищий орган – з'їзд адвокатів України, і рада адвокатів України, що діє в перервах між з'їздами; на обласному рівні – конференції адвокатів регіону й ради адвокатів регіону, що діють між конференціями. рішеннями органів обов'язкові для виконання всіма адвокатами України або регіону відповідно. крім того, передбачене існування вищих кваліфікаційно-дисциплінарної й ревізійної комісій адвокатури, а також відповідних комісій у регіонах. компетенція й процедурні питання діяльності перерахованих органів докладно визначені. таким чином, усередині інституту адвокатури буде створена єдина, законодавчо регламентована система органів самоврядування.

крім іншого, Закон підсилює законодавче забезпечення адвокатської діяльності (р. III). Насамперед, мова йде про гарантії цієї діяльності, які набагато більше деталізовані, чим раніше. але варто сказати й про законодавчо закріплені обов'язки:

- указати в рішенні суду про проведення обшуку або огляду

житла або іншого володіння адвоката перелік речей, документів, які планується знайти або вилучити. до того ж, при проведенні цих дій повинен бути присутнім представник ради адвокатів регіону;

- надавати відповіді на адвокатські запити. крім того, установлена відповідальність за ненадання такої відповіді, за неповне або несвочасне його надання (відповідні зміни внесені в ст. 212-3 коаП).

Закон докладно регламентує питання дисциплінарної відповідальності адвокатів (р. VI). велика увага приділена деталізації процедури залучення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, що є безсумнівним плюсом документа; установлюється перелік дисциплінарних провин, за які адвокат може бути притягнутий до відповідальності (порушення вимог про несумісність адвокатської діяльності; порушення присяги; порушення правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці; невиконання або неналежне виконання своїх службових обов'язків і ін.). види дисциплінарних стягнень, загалом, залишилися колишніми.: попередження, призупинення та позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

деякі експерти критикують положення про те, що ініціювати дисциплінарне провадження щодо адвоката може будь-яка особа, якій відомо про його неправомірне поводження (ст. 36) – виходить, що будь-яка особа, якій адвокат чимось неугодний, може звернутися із заявою у відповідну кваліфікаційно-дисциплінарну комісію, що нівелює принцип незалежності адвокатури. очевидно, доцільніше було б установити вичерпний перелік осіб, що мають право на такі заяви (наприклад, клієнт, керівництво органів адвокатського самоврядування, суд і т.д.).

Новий Закон у цілому одержав позитивну оцінку експертів, які, однак, відзначають, що ряд проблемних питань у ньому так і не вирішені. Проте, він істотно деталізує й удосконалює законодавчу базу в області регулювання адвокатської діяльності.